

18. Diia. Osvita. Shtuchnyi intelekt [Artificial Intelligence]. Retrieved from: <https://it-osvita.diia.gov.ua/task/item/3ba90df9-79a0-42c6-a793-b4eb5eebeb0e> [in Ukrainian].
19. Shcho take shtuchnyi intelekt (ShI)? [What is artificial intelligence?]. Retrieved from: <https://payproglobal.com/uk> [in Ukrainian].
20. Istoriia shtuchnoho intelektu: vid idei do suchasnykh tekhnolohii [History of artificial intelligence: from idea to modern technologies]. Retrieved from: <https://krv.media/istoriya-shtuchnogo-intelektu-vid-ideyi-do-suchasnyh-tehnologij/> [in Ukrainian].
21. Martsenko N. S. (2022). Tsyvilno-pravova vidpovidalnist za shkodu, sprychynenu shtuchnym intelektom [Civil liability for damage caused by artificial intelligence]. *Naukovi zapysky. Serii: Pravo*, issue 12, pp. 34-39. [in Ukrainian].
22. Umovy (pidstavy) tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti [Conditions (grounds) of civil liability]. Retrieved from: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/pres-centr/news/359039/> [in Ukrainian].
23. Hnidovskyi M. S., Serhiienko M. A., Lukianchikov B. Ye. (2025). Pravova vidpovidalnist za dii shtuchnoho intelektu: vyklyky ta perspektyvy rehuliuвання [Legal liability for AI actions: challenges and prospects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, issue 92 (part 3), pp. 90-95. [in Ukrainian].
24. Michurin Ye. (2025). Subiekty tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti za shkodu, zavdanu z vykorystanniam shtuchnoho intelektu, za zakonodavstvom YeS ta Ukrainy [Subjects of civil liability for AI-related damage under EU and Ukrainian law]. *Universytetski naukovi zapysky*, no. 4 (106), pp. 4-13. [in Ukrainian].
25. Teremetskyi V. I. (2012). Baza personalnykh danykh yak obiekt tsyvilnykh prav [Database of personal data as an object of civil rights]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 3, pp. 412-417. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 25.11.2025

УДК 347.4:004.056

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-372-379

Попов Георгій Володимирович,

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,

Інститут права та суспільних відносин,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

georgepopov3000@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4928-2470

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз цивільно-правової відповідальності у сфері інформаційних технологій з урахуванням сучасних тенденцій цифровізації та розвитку технологій штучного інтелекту. Розкрито сутність і функції цивільно-правової відповідальності у цифровому середовищі, визначено її особливості, зумовлені нематеріальним характером об'єктів правовідносин, глобальністю інформаційних процесів та складністю встановлення елементів складу правопорушення. Досліджено специфіку об'єктів цифрових правовідносин, зокрема інформації, цифрового контенту, програмного забезпечення, персональних даних та результатів діяльності штучного інтелекту.

Особливу увагу приділено проблемам визначення суб'єктів відповідальності в умовах використання автоматизованих систем, розмежування відповідальності між учасниками цифрової екосистеми, а також питанням відшкодування шкоди та доказування у сфері інформаційних технологій.

Обґрунтовано необхідність удосконалення цивільно-правового регулювання та формування нових підходів до відповідальності з урахуванням технологічної специфіки сучасного інформаційного суспільства.

Ключові слова: цивільно-правова відповідальність, інформаційні технології, штучний інтелект, цифрове середовище, правове регулювання, моральна шкода, персональні дані, цифрові платформи, електронні докази, правове регулювання, цифровий контент, інформаційні правовідносини.

Popov H. FEATURES OF CIVIL LEGAL LIABILITY IN THE FIELD OF INFORMATION TECHNOLOGY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF SOCIETY

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of civil liability in the field of information technologies, taking into account modern trends in digitalization and the development of artificial intelligence technologies. The essence and functions of civil liability in the digital environment are revealed, its features are determined, due to the intangible nature of objects of legal relations, the global nature of information processes and the complexity of establishing the elements of

the offense. The specifics of objects of digital legal relations are studied, in particular information, digital content, software, personal data and results of artificial intelligence activities.

Special attention is paid to the problems of determining subjects of liability in the conditions of using automated systems, the delimitation of liability between participants in the digital ecosystem, as well as the issues of compensation for damage and proof in the field of information technologies.

The need to improve civil law regulation and the formation of new approaches to liability, taking into account the technological specifics of the modern information society, is substantiated.

Keywords: civil liability, information technology, artificial intelligence, digital environment, legal regulation, moral damage, personal data, digital platforms, electronic evidence, legal regulation, digital content, information legal relations.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та активне впровадження систем штучного інтелекту у різні сфери суспільного життя зумовлюють трансформацію традиційних цивільно-правових відносин і водночас породжують нові ризики заподіяння шкоди. Використання алгоритмів штучного інтелекту, автоматизованих систем прийняття рішень, цифрових платформ і програмного забезпечення призводить до виникнення правових ситуацій, у яких складно встановити суб'єкта відповідальності, довести вину та визначити причинно-наслідковий зв'язок між діями та їх наслідками.

Традиційні підходи цивільного права, сформовані для регулювання матеріальних правовідносин, не завжди є ефективними у цифровому середовищі, де об'єкти мають нематеріальний характер, а правопорушення можуть здійснюватися із застосуванням автономних технологій. Особливої актуальності набуває проблема відшкодування шкоди, завданої результатами діяльності штучного інтелекту, зокрема у випадках, коли такі системи функціонують без безпосереднього втручання людини.

Крім того, ускладнюється процес доказування у справах, пов'язаних із інформаційними технологіями, що зумовлено цифровою формою доказів, можливістю їх модифікації та складністю встановлення їх достовірності. Водночас національне законодавство не в повній мірі враховує специфіку цифрових правовідносин та не містить достатньо чітких механізмів притягнення до цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану використанням технологій штучного інтелекту.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у теоретичному осмисленні та вдосконаленні цивільно-правового регулювання відповідальності у сфері інформаційних технологій, адаптації існуючих правових підходів до нових цифрових реалій та формуванні ефективних механізмів захисту прав суб'єктів цифрових правовідносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика цивільно-правової відповідальності у сфері інформаційних технологій є предметом активних наукових досліджень як у вітчизняній, так і в зарубіжній правовій доктрині. У сучасній юридичній науці значна увага приділяється питанням правового регулювання цифрових правовідносин, захисту персональних даних, відповідальності за порушення у мережі Інтернет, а також особливостям відшкодування шкоди в умовах цифровізації суспільства. Окремі аспекти зазначеної проблематики досліджували такі вітчизняні вчені, як О.В. Кохановська, Л.І. Рудник, Б.О. Соловійов, В.І. Теремецький, Т.В. Федоренко, С.І. Шимон та інші, які розкривали важливі питання юридичної та цивільно-правової відповідальності.

Метою статті є комплексне дослідження особливостей цивільно-правової відповідальності у сфері інформаційних технологій, зокрема за шкоду, завдану використанням цифрових систем і технологій штучного інтелекту, а також обґрунтування напрямів удосконалення правового регулювання відповідальності в умовах цифровізації суспільства.

Вклад основного матеріалу дослідження. Цивільно-правова відповідальність у сфері інформаційних технологій є різновидом юридичної відповідальності, що настає у разі порушення майнових та особистих немайнових прав суб'єктів цифрових правовідносин [12]. Вона ґрунтується на загальних засадах цивільного права, зокрема принципах справедливості, добросовісності, розумності та повного відшкодування шкоди, однак водночас набуває нових змістовних характеристик під впливом цифровізації суспільства [13].

Сутність цивільно-правової відповідальності у сфері інформаційних технологій полягає у застосуванні до правопорушника заходів майнового характеру, спрямованих на відновлення порушених прав, компенсацію завданої шкоди, а також на забезпечення стабільності цивільного обороту у цифровому середовищі. Така відповідальність може реалізовуватися у формі відшкодування збитків, компенсації моральної шкоди, стягнення неустойки, припинення правопорушення або відновлення попереднього стану [12].

Особливістю цивільно-правової відповідальності в сфері інформаційних технологій є її тісний зв'язок із інформаційними правовідносинами, які характеризуються нематеріальним характером об'єктів, високою швидкістю їх обігу та глобальністю. Відповідно до цього виступає необхідність розширеного тлумачення традиційних категорій цивільного права, зокрема таких як «шкода», «збитки», «протиправна поведінка» та «причинно-наслідковий зв'язок» [10].

У контексті цифровізації цивільно-правова відповідальність зазнає суттєвої трансформації. Класичні підходи, що сформувався у межах матеріальних правовідносин, не завжди здатні ефективно охопити новітні об'єкти, такі як цифровий контент, віртуальні активи, програмні продукти, бази даних, а

також результати діяльності штучного інтелекту. У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні нових підходів до визначення підстав і умов відповідальності, зокрема з урахуванням технологічної специфіки відповідних правовідносин.

Цивільно-правова відповідальність у сфері інформаційних технологій виконує низку важливих функцій. Передусім, це відновлювальна функція, що полягає у відновленні порушених прав потерпілої сторони. Не менш важливою є компенсаційна функція, яка передбачає відшкодування матеріальної та нематеріальної шкоди. Превентивна функція спрямована на запобігання правопорушенням у майбутньому шляхом створення негативних майнових наслідків для правопорушника. Водночас регулятивна функція забезпечує впорядкування поведінки суб'єктів у цифровому середовищі та сприяє формуванню належної правової культури у сфері використання інформаційних технологій [8].

Особливого значення набуває питання, що стосується підстав цивільно-правової відповідальності у сфері ІТ. Традиційно такими підставами є наявність складу цивільного правопорушення, який включає протиправну поведінку, шкоду, причинно-наслідковий зв'язок та вину. Однак у цифровому середовищі встановлення цих елементів ускладнюється через анонімність користувачів, використання автоматизованих систем та складність технічних процесів. Зокрема, доведення вини може бути проблематичним у випадках, коли шкода спричинена функціонуванням програмного забезпечення або алгоритмів штучного інтелекту.

Крім того, у сфері інформаційних технологій спостерігається тенденція до розширення підходів до відповідальності, зокрема шляхом запровадження елементів об'єктивної (безвинної) відповідальності у випадках підвищеного ризику. Така тенденція пов'язана з необхідністю забезпечення ефективного захисту прав потерпілих у ситуаціях, коли встановлення вини є ускладненим або неможливим.

Таким чином, цивільно-правова відповідальність у сфері інформаційних технологій є динамічним правовим інститутом, що перебуває на стадії активного розвитку. Її сутність полягає не лише у компенсації шкоди, але й у забезпеченні балансу між інтересами суб'єктів цифрових правовідносин, стимулюванні добросовісної поведінки та адаптації правової системи до викликів цифрової епохи.

Перейдемо до визначення об'єктів правовідносин у сфері інформаційних технологій, вони мають переважно нематеріальний характер, що істотно відрізняє їх від традиційних об'єктів цивільного права, таких як речі, майно чи матеріальні блага. У цифровому середовищі основними об'єктами виступають інформація, цифровий контент, програмне забезпечення, бази даних, віртуальні активи, персональні дані, а також результати діяльності інформаційних систем і технологій штучного інтелекту [9].

Зазначені об'єкти характеризуються особливою правовою природою, яка поєднує риси нематеріальних благ, об'єктів інтелектуальної власності та інформаційних ресурсів. Вони можуть існувати виключно у цифровій формі, не мають фізичного носія або можуть бути незалежними від нього, що ускладнює їх правову ідентифікацію та класифікацію. У зв'язку з цим у сучасній правовій доктрині ведеться дискусія щодо їх віднесення до об'єктів цивільних прав, а також визначення правового режиму їх обігу.

Однією з ключових ознак цифрових об'єктів є їх нематеріальність, яка зумовлює специфіку правового регулювання. На відміну від матеріальних об'єктів, вони можуть одночасно використовуватися необмеженою кількістю осіб без втрати своїх властивостей, що підриває класичні уявлення про володіння, користування та розпорядження. Це, у свою чергу, впливає на механізми захисту прав та притягнення до цивільно-правової відповідальності [9].

Важливою характеристикою є також легкість копіювання, поширення та модифікації цифрових об'єктів. Завдяки технологічним можливостям інформація або цифровий контент можуть бути миттєво відтворені та розповсюджені у глобальному масштабі, що значно підвищує ризики порушення прав, зокрема авторських прав, права на приватність та права на захист персональних даних. У таких умовах традиційні механізми контролю за обігом об'єктів цивільних прав виявляються недостатньо ефективними.

Нематеріальний характер об'єктів цифрових правовідносин істотно ускладнює процес визначення та оцінки шкоди. Наслідки правопорушень можуть мати відкладений, латентний або кумулятивний характер, проявляючись через певний час або у вигляді непрямих втрат. Наприклад, витік персональних даних може призвести до довгострокових негативних наслідків для особи, включаючи фінансові збитки, втрату репутації чи порушення приватного життя. У таких випадках складно встановити обсяг шкоди та причинно-наслідковий зв'язок між діянням і його наслідками [11].

Окремої уваги заслуговують віртуальні активи, які є новим видом об'єктів цивільних прав. Вони мають економічну цінність, можуть бути об'єктом обігу, але не мають матеріального втілення. Їх правовий статус в Україні перебуває на стадії формування, що створює додаткові труднощі у визначенні правового режиму їх використання та захисту. У національному законодавстві існує Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX, але на жаль цей Закон і досі не набрав чинності [2].

Не менш важливим об'єктом є персональні дані, що визначаються у Законі України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI, які виступають особливим видом інформації, що підлягає підвищеному рівню правового захисту. Порушення прав у цій сфері має не лише майнові, але й суттєві немайнові наслідки, що вимагає застосування спеціальних механізмів відповідальності [4].

Крім того, у сучасних умовах формуються нові об'єкти правовідносин, пов'язані з використанням штучного інтелекту, зокрема результати його діяльності (алгоритмічні рішення, згенерований контент тощо). Відповідно, виникають додаткові питання щодо правового режиму таких об'єктів, їх належності та

можливості правового захисту.

Таким чином, об'єкти цифрових правовідносин характеризуються комплексною правовою природою, що поєднує нематеріальність, високий рівень відтворюваності, глобальність поширення та складність правового режиму. Саме тому, виникає необхідність удосконалення цивільно-правового регулювання, адаптації традиційних підходів до нових цифрових реалій та розробки спеціальних механізмів захисту прав у цифровому середовищі.

Суб'єктний склад правовідносин у сфері інформаційних технологій є значно ширшим і більш диференційованим порівняно з традиційними цивільними правовідносинами, це підкреслено складністю цифрового середовища, багаторівневістю технологічної інфраструктури та участю різних категорій осіб у створенні, поширенні та використанні інформаційних продуктів і сервісів [7].

До основних суб'єктів цивільно-правової відповідальності у сфері ІТ належать фізичні особи (користувачі), які здійснюють дії у цифровому середовищі, зокрема розмішують інформацію, використовують цифрові сервіси або взаємодіють з іншими користувачами. Водночас значну роль відіграють юридичні особи, серед яких провідне місце займають ІТ-компанії, провайдери електронних комунікацій, власники вебресурсів та цифрові платформи, що забезпечують функціонування інформаційних сервісів.

Особливістю сучасних цифрових правовідносин є поява нових категорій суб'єктів, зокрема розробників програмного забезпечення, операторів інформаційних систем, адміністраторів платформ, постачальників хмарних послуг та інших учасників технологічної екосистеми. Кожен із них може бути потенційним носієм цивільно-правової відповідальності залежно від характеру його участі у правовідносинах та ступеня впливу на виникнення шкоди.

Суттєвим є також питання розмежування відповідальності між різними суб'єктами, що взаємодіють у межах цифрової інфраструктури. Наприклад, у випадку поширення незаконного контенту відповідальність може покладатися як на безпосереднього користувача, який його створив або розмістив, так і на цифрову платформу, яка забезпечує його розповсюдження. У цьому контексті важливого значення набуває визначення ролі кожного суб'єкта, його обов'язків щодо контролю, модерації та запобігання правопорушенням.

Особливу складність становить визначення суб'єкта цивільно-правової відповідальності у випадках використання технологій штучного інтелекту, бо вони здатні функціонувати автономно, приймати рішення без безпосереднього втручання людини та генерувати новий цифровий контент. Такий процес ставить під сумнів традиційне розуміння суб'єкта правопорушення як особи, що діє свідомо та винно.

У зв'язку з цим у сучасній правовій доктрині сформувалося кілька підходів до визначення відповідального суб'єкта. Зокрема, відповідальність може покладатися на:

- розробника системи (у разі недоліків програмного забезпечення або алгоритмів);
- власника або оператора системи (якщо він здійснює контроль за її функціонуванням);
- користувача, який застосовує відповідну технологію та отримує вигоду від її використання [1].

Водночас найбільш обґрунтованим є підхід, відповідно до якого відповідальність покладається на особу, яка фактично контролює функціонування системи та визначає умови її використання. Такий підхід відповідає принципу розумного розподілу ризиків та забезпечує баланс між інтересами учасників правовідносин.

Окрему увагу слід приділити відповідальності цифрових платформ як посередників у поширенні інформації. У сучасних умовах їх роль значно зросла, що зумовлює необхідність покладення на них певних обов'язків щодо моніторингу контенту, реагування на порушення та забезпечення безпеки користувачів. При цьому відповідальність платформ зазвичай має обмежений характер і залежить від їх обізнаності про правопорушення та своєчасності реагування.

Не менш важливим є транскордонний аспект визначення суб'єктів відповідальності, оскільки учасники цифрових правовідносин можуть перебувати у різних юрисдикціях, а відповідно це ускладнює притягнення до відповідальності та вимагає узгодження національних правових систем і міжнародного співробітництва.

Таким чином, суб'єктний склад цивільно-правової відповідальності у сфері інформаційних технологій є складним, багаторівневим та динамічним. Його особливості зумовлені розвитком цифрових технологій, появою нових учасників правовідносин та необхідністю адаптації правових механізмів до умов цифрового середовища. У свою чергу, досліджувана проблематика потребує подальшого вдосконалення законодавства та формування чітких критеріїв визначення відповідального суб'єкта.

Відшкодування шкоди є ключовим елементом цивільно-правової відповідальності та виступає основним способом захисту порушених прав у сфері інформаційних технологій. Загальні засади відшкодування шкоди закріплені у Цивільному кодексі України, відповідно до якого майнова шкода, завдана неправомірними діями чи бездіяльністю, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її завдала [13]. Крім того, законодавство передбачає можливість компенсації моральної (немайнової) шкоди, що має особливе значення у сфері цифрових правовідносин [13].

Специфіка відшкодування шкоди у сфері інформаційних технологій зумовлена характером правопорушень та особливостями об'єктів, щодо яких вони вчиняються. У цифровому середовищі шкода

може проявлятися у різних формах, зокрема у вигляді:

- втрати або пошкодження інформації (наприклад, внаслідок кібератаки чи несанкціонованого доступу);
- порушення права на приватність (витік персональних даних, незаконне збирання або поширення інформації);
- шкоди діловій репутації (поширення недостовірної інформації в мережі Інтернет);
- незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності (піратство, копіювання програмного забезпечення чи цифрового контенту) [13].

На відміну від традиційних деліктів, шкода у сфері ІТ часто має нематеріальний або змішаний характер, що ускладнює її оцінку. Наприклад, витік персональних даних може не мати негайних фінансових наслідків, однак у подальшому призвести до значних матеріальних втрат, пов'язаних із шахрайством, або завдати суттєвої моральної шкоди особі. У таких випадках особливого значення набуває застосування положень про відшкодування моральної шкоди, передбачених цивільним законодавством [13, 3].

Важливим елементом є встановлення причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою та завданою шкодою. У цифровому середовищі це завдання ускладнюється технічною складністю процесів, використанням автоматизованих систем, а також можливістю одночасного впливу декількох факторів. Наприклад, у випадку кібератаки складно визначити, чи була шкода спричинена діями конкретної особи, недоліками системи захисту або неналежною поведінкою користувача.

Не менш складним є питання визначення розміру збитків. Відповідно до цивільного законодавства, збитки включають реальні втрати та упущену вигоду [13, 3]. У сфері ІТ визначення цих категорій потребує врахування специфіки цифрових активів. Так, реальні втрати можуть включати витрати на відновлення інформаційних систем, усунення наслідків кібератаки або відновлення доступу до даних, тоді як упущена вигода може проявлятися у втраті прибутку через зупинку онлайн-сервісів або втрату клієнтів.

Практичний приклад становить ситуація, коли внаслідок хакерської атаки було заблоковано роботу інтернет-магазину. У такому випадку суб'єкт господарювання має право вимагати відшкодування витрат на відновлення системи, а також компенсації втраченої вигоди через неможливість здійснення господарської діяльності протягом певного часу.

Особливу увагу слід приділити відшкодуванню шкоди, завданої порушенням прав на персональні дані. Відповідно до сучасних європейських підходів, зокрема Загального регламенту про захист даних (GDPR), особа має право на компенсацію як матеріальної, так і нематеріальної шкоди, завданої порушенням її прав. Такий підхід поступово імплементується і в національне законодавство, що сприяє підвищенню рівня захисту прав осіб у цифровому середовищі.

У контексті розвитку штучного інтелекту виникає питання відшкодування шкоди, завданої автономними системами. У таких випадках складність полягає у визначенні особи, відповідальної за шкоду, а також у доведенні причинно-наслідкового зв'язку між функціонуванням системи та негативними наслідками [15]. У такому контексті виникає необхідність формування спеціальних правових механізмів відповідальності, зокрема із застосуванням концепції підвищеного ризику.

Таким чином, відшкодування шкоди у сфері інформаційних технологій має комплексний характер і потребує врахування специфіки цифрового середовища. Ефективність цього механізму залежить від удосконалення законодавства, розвитку судової практики та впровадження сучасних підходів до оцінки шкоди, що відповідають викликам цифрової економіки.

Однією з ключових проблем реалізації цивільно-правової відповідальності у сфері інформаційних технологій є доказування обставин, що мають значення для справи. У цифровому середовищі традиційні підходи до доказування зазнають трансформації, оскільки значна частина правопорушень здійснюється з використанням електронних засобів, а відповідні докази існують у цифровій формі.

Відповідно до положень процесуального законодавства України, зокрема Цивільного процесуального кодексу України, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін [14]. До таких доказів належать, зокрема, письмові, речові та електронні докази. Особливе значення у справах, пов'язаних із інформаційними технологіями, мають саме електронні докази, правовий статус яких закріплено у процесуальному законодавстві [14].

Електронними доказами визнаються інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини справи, зокрема електронні документи, вебсторінки, текстові, графічні, аудіо- та відеофайли, електронна переписка, метадані, лог-файли та інші цифрові сліди [5]. Їх використання значно розширює можливості доведення, однак водночас породжує низку проблем, пов'язаних із їх отриманням, фіксацією, збереженням та оцінкою.

Однією з основних проблем є забезпечення достовірності та автентичності електронних доказів. На відміну від традиційних письмових документів, цифрова інформація може бути легко змінена, скопійована або підроблена без видимих ознак втручання. У зв'язку з цим особливого значення набуває використання технічних засобів фіксації доказів, зокрема електронного цифрового підпису, часових міток, протоколів огляду вебсторінок, а також залучення експертів у сфері інформаційних технологій.

Важливим є також питання належності та допустимості електронних доказів. Суд повинен

встановити, чи стосується доказ предмета доказування та чи отриманий він у спосіб, що не суперечить закону. Наприклад, докази, отримані шляхом несанкціонованого доступу до інформаційних систем, можуть бути визнані недопустимими. Водночас практика свідчить про необхідність гнучкого підходу до оцінки таких доказів з урахуванням специфіки цифрового середовища.

Особливу складність становить встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями правопорушника та завданою шкодою. У багатьох випадках цифрові правопорушення є результатом складної взаємодії декількох факторів, включаючи технічні збої, дії третіх осіб або недосконалість програмного забезпечення. Саме тому виникає необхідність проведення спеціальних експертиз та залучення фахівців у галузі кібербезпеки та інформаційних технологій [7].

Судова практика в Україні поступово формує підходи до використання електронних доказів. Зокрема, суди визнають допустимими такі види доказів, як:

- скріншоти вебсторінок та переписок, за умов належної їх фіксації;
- електронна пошта як доказ укладення правочину або підтвердження правовідносин;
- дані з інформаційних систем, підтвержені відповідними технічними засобами [6].

Водночас суди звертають увагу на необхідність підтвердження достовірності таких доказів, наприклад шляхом проведення експертизи або надання додаткових підтверджень їх походження.

Показовою є практика, відповідно до якої суди не приймають як належні докази скріншоти без підтвердження їх джерела або без фіксації у встановленому порядку. У такому випадку, це свідчить про важливість належного оформлення електронних доказів ще на стадії їх збору [16].

Окремої уваги потребує використання технологій штучного інтелекту у процесі доказування. З одного боку, такі технології можуть сприяти аналізу великих обсягів даних та підвищенню ефективності судового розгляду. З іншого боку, виникають питання щодо достовірності результатів, отриманих за допомогою алгоритмів, а також їх відповідності принципам справедливого судочинства [15].

Таким чином, доказування у сфері інформаційних технологій характеризується підвищеною складністю та потребує адаптації процесуальних норм до умов цифрового середовища. Подальший розвиток законодавства та судової практики має бути спрямований на забезпечення ефективного використання електронних доказів, гарантування їх достовірності та захист прав учасників судового процесу.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що цивільно-правова відповідальність у сфері інформаційних технологій є динамічним інститутом, який трансформується під впливом цифровізації та розвитку штучного інтелекту. Особливості об'єктів цифрових правовідносин, їх нематеріальний характер і глобальність обігу зумовлюють необхідність переосмислення традиційних категорій цивільного права, зокрема поняття шкоди, причинно-наслідкового зв'язку та вини.

Обґрунтовано, що однією з ключових проблем є визначення суб'єкта відповідальності у випадках використання автономних систем штучного інтелекту, що потребує застосування концепції розподілу ризиків та можливого впровадження елементів безвинної відповідальності. Встановлено, що складність доказування та оцінки шкоди у цифровому середовищі обумовлює необхідність удосконалення процесуальних механізмів, зокрема щодо використання електронних доказів.

Зроблено висновок про необхідність гармонізації національного законодавства з європейськими підходами, розвитку судової практики та впровадження спеціальних правових механізмів регулювання відповідальності у сфері інформаційних технологій. Такий підхід сприятиме забезпеченню ефективного захисту прав суб'єктів цифрових правовідносин та формуванню безпечного інформаційного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Fedorenko T., Sadkovskyi S. Virtual assets and digital content as an object of civil law. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 2023, vol. 1(37). DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijtss/30032023/7963.
2. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>.
3. Про цифровий контент та цифрові послуги: Закон України від 10.08.2023 р. № 3321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20>.
4. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
6. Кохановська О.В. Цифрові права в системі приватного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. Вип. 8. С. 12-17.
7. Рудник Л.І. Дезінформація як прояв порушення права на доступ до інформації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. №3. С. 103–118. DOI: 10.31359/1993-0909-2024-31-3103.
8. Рудник Л.І. Правові засади обмеження права на доступ до інформації в умовах воєнного стану. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. К.: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2023. №4 (60) С. 32-39. URL: <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/296975/289954>.

9. Соловйов Б.О. Інформація як об'єкт цивільних прав в оновленому Цивільному кодексі України: проблеми визначення та основних ознак. *Часопис Київського університету права*, 2021. № 1. С. 207-212. DOI: 10.36695/2219- 5521.1.2021.40.

10. Теремецький В.І. Суб'єкти відносин, пов'язаних з персональними даними. *Право і безпека*, 2015. № 2 (57). С. 171-176.

11. Федоренко Т.В. Цифровий контент як об'єкт приватного права: цивільно-правовий аспект. *Наукові перспективи (Серія «Право»)*. № 11(65) 2025. С. 1743-1753.

12. Федоренко Т.В., Садковський С.П. Юридична відповідальність в інформаційній сфері: поняття та особливості. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2. С. 82-85.

13. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

14. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

15. Шишка Н. Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану використанням технологій штучного інтелекту: досвід ЄС та перспективи для України. *Цифрова трансформація прав: ЄС та Україна: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 квіт. 2024 р.)*. Харків : ХНУВС, 2024. С. 126-133.

16. Шимон С.І. Цифровий контент як об'єкт цивільних прав у світлі новітніх законодавчих рішень. *Стан і засади реформування цивільного та житлового законодавства України: матеріали XXII наук.-практ. конф., присвяч. 102-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харківського юридичного інституту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 9 лют. 2024 р.)*. Харків: ЕКУС, 2024. 294 с. С. 269-272.

REFERENCES:

1. Fedorenko T., Sadkovskyi S. (2023). Virtual assets and digital content as an object of civil law. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, vol. 1(37). https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30032023/7963 [in English].

2. Zakon Ukrainy Pro virtualni aktyvy No. 2074-IX [Law of Ukraine on Virtual Assets No. 2074-IX]. (2022, February 17). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy Pro tsyfrovyyi kontent ta tsyfrovi posluhy No. 3321-IX [Law of Ukraine on Digital Content and Digital Services No. 3321-IX]. (2023, August 10). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy Pro zakhyst personalnykh danykh No. 2297-VI [Law of Ukraine on Personal Data Protection No. 2297-VI]. (2010, June 1). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy Pro informatsiiu No. 2657-XII [Law of Ukraine on Information No. 2657-XII]. (1992, October 2). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> [in Ukrainian].

6. Kokhanovska O. V. (2021). Tsyfrovyyi prava v systemi pryvatnoho prava [Digital rights in the system of private law]. *Pidpriyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, issue 8, pp. 12–17. [in Ukrainian].

7. Rudnyk L. I. (2024). Dezinformatsiia yak proiav porushennia prava na dostup do informatsii [Disinformation as a violation of the right to access information]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, vol. 31, no. 3, pp. 103–118. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2024-31-3103> [in Ukrainian].

8. Rudnyk L. I. (2023). Pravovi zasady обмеження права на доступ до інформації в умовах воєнного стану [Legal principles of restricting the right to access information under martial law]. *Visnyk NTUU "KPI im. Ihoria Sikorskoho". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, no. 4 (60), pp. 32-39. Retrieved from: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/296975/289954> [in Ukrainian].

9. Soloviov B. O. (2021). Informatsiia yak ob'iekt tsyvilnykh prav v onovlenomu Tsyvilnomu kodeksi Ukrainy: problemy vyznachennia ta osnovnykh oznak [Information as an object of civil rights in the updated Civil Code of Ukraine: problems of definition and key features]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 1, pp. 207-212. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.40> [in Ukrainian].

10. Teremetskyi V. I. (2015). Subiekti vidnosyn, poviazanykh z personalnymy danymy [Subjects of relations related to personal data]. *Pravo i bezpeka*, no. 2 (57), pp. 171-176. [in Ukrainian].

11. Fedorenko T. V. (2025). Tsyfrovyyi kontent yak ob'iekt pryvatnoho prava: tsyvilno-pravovyy aspekt [Digital content as an object of private law: civil law aspect]. *Naukovi perspektyvy (Seriiia "Pravo")*, no. 11 (65), pp. 1743-1753. [in Ukrainian].

12. Fedorenko T. V., Sadkovskyi S. P. (2022). Yurydychna vidpovidalnist v informatsiinii sferi: poniattia ta osoblyvosti [Legal liability in the information sphere: concept and features]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 2, pp. 82-85. [in Ukrainian].

13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy No. 435-IV [Civil Code of Ukraine No. 435-IV]. (2003, January 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

14. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy No. 1618-IV [Civil Procedure Code of Ukraine No. 1618-IV]. (2004, March 18). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> [in Ukrainian].

15. Shyshka N. (2024). Tsyvilno-pravova vidpovidalnist za shkodу, zavdanu vykorystanniam tekhnolohii shtuchnoho intelektu: dosvid YeS ta perspektyvy dlia Ukrainy [Civil liability for damage caused by the use of AI

technologies: EU experience and prospects for Ukraine]. In: *Tsyfrova transformatsiia prava: YeS ta Ukraina: Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference* (Kharkiv, April 30, 2024), pp. 126-133. Kharkiv: KhNUVS. [in Ukrainian].

16. Shymon S. I. (2024). Tsyfrovyi kontent yak ob'ekt tsyvilnykh prav u svitli novitnikh zakonodavchykh rishen [Digital content as an object of civil rights in the light of recent legislative decisions]. In: *Stan i zasady reformuvannya tsyvilnoho ta zhytlovoho zakonodavstva Ukrainy: Proceedings of the XXII Scientific and Practical Conference* (Kharkiv, February 9, 2024), pp. 269-272. Kharkiv: EKUS. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 25.11.2025

УДК 342.9:069:355.48.

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-379-383

Лютіков Петро Сергійович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів
lyutikovp@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6173-0128

Островський Сергій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
osa160671@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9520-4732

Зима Вікторія Миколаївна,
старший викладач кафедри іноземних мов
ННІ «Юридичний інститут»
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
zimavic@ukr.net
ORCID ID: 0009-0005-3283-3570

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЕВАКУАЦІЇ МУЗЕЙНИХ ПРЕДМЕТІВ ТА ПРЕДМЕТІВ МУЗЕЙНОГО ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЧАСТИНИ МУЗЕЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті здійснено комплексний науковий аналіз адміністративно-правового режиму евакуації музейних предметів та предметів музейного значення державної частини Музейного фонду України в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що цей режим є спеціальним різновидом публічно-правового регулювання, спрямованим на збереження культурних цінностей у період збройної агресії та інших надзвичайних загроз. Визначено його місце у системі адміністративно-правових режимів та охарактеризовано його структурно-функціональні особливості.

Доведено, що адміністративно-правовий режим евакуації поєднує ознаки режиму державного стану та функціонального режиму управління у сфері охорони культурної спадщини. Його зміст розкривається через систему імперативних приписів, спеціальних процедур, обмежень і гарантій, спрямованих на забезпечення збереження музейних предметів без зміни їх правового титулу. Проаналізовано співвідношення цього режиму з категоріями правового статусу та правового становища суб'єктів публічного адміністрування.

Особливу увагу приділено проблемам нормативного забезпечення евакуаційних заходів, зокрема залежності регулювання від підзаконних актів та відсутності системного закріплення відповідних положень на рівні закону. Обґрунтовано необхідність формування стабільної законодавчої моделі, яка б забезпечувала передбачуваність правозастосування та належний рівень правових гарантій.

Зроблено висновок про те, що адміністративно-правовий режим евакуації музейних предметів виступає важливим інструментом забезпечення національної безпеки у гуманітарному вимірі. Його подальший розвиток повинен базуватися на принципах системності, пропорційності, правової визначеності та узгодженості з міжнародними стандартами охорони культурних цінностей.

Ключові слова: адміністративно-правовий режим, воєнний стан, евакуація культурних цінностей, Музейний фонд України, публічне адміністрування, охорона культурної спадщини, спеціальний правовий режим, імперативне регулювання, національна безпека, правові гарантії збереження власності.

Lyutikov P., Ostrovsky S., Zima V. ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGIME FOR EVACUATION OF MUSEUM OBJECTS AND OBJECTS OF MUSEUM SIGNIFICANCE OF THE STATE PART OF THE MUSEUM FUND OF UKRAINE DURING MARTIAL STATE